

Література

1. Економічна теорія: Підручник /С.В.Мочерний, М.В. Довбенко. – К.:Видавничий центр «Академія», 2004. – 856с.
2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект [Текст] : підручник для студ. екон. спец. вузів / Г. Н. Климко [та ін.]. - 2.вид., перероб. і доп. - К. : Вища школа : Знання, 1997.- 473с.
3. Мала Н.Т., Грабельська О.В. Економічний розвиток підприємства: планування та моделювання / Н.Т. Мала, О.В.Грабельська // Вісник НУ «Львівська Політехніка». – Л.: Видавництво Львівської політехніки. – 2012. -№739. - С. 22-30
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навч.посібник / І.М.Бойчик. -К.:Атіка,2002. – 480с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч.посібник. – О.М. Жовна. - К.: Знання, 2007. – 668с.
6. Шараев Ю.В. Теория экономического роста: [учеб пособие для ВУЗов] / Ю.В.Шараев; Гос.ун-т – Высшая школа экономики. – М.:Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2006. -254 с.
7. Економічний розвиток структурних підрозділів підприємства: оцінка, механізм, мотивація : монографія / [А.М. Турило, А.А. Турило, Н.В. Романченко, С.В. Святенко]. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 303 с.

УДК 330.837:330.341.1

ДИХОТОМІЯ ФОРМАЛЬНИХ ТА НЕФОРМАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ

Краус Н.М. – к.е.н., доцент, докторант
провідний науковий співробітник відділу теорії економіки і фінансів
*Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління» м. Київ*

Досвід розвинутих країн засвідчує, що найбільш успішний фінансово-економічний розвиток там, де є стала, якісно вибудована інституціональна структура ринкової економіки з урахуванням традиційних цінностей, норм і правил суспільного життя [1, с. 6]. Очевидно, що існує взаємозалежність між рівнями економічного розвитку та якістю інститутів, між фінансово-економічною та інституціональною динамікою. Становлення та розвиток фінансових інститутів у світі мають досить тривалу історію. Розглядаючи окремі етапи еволюційного розвитку фінансових інститутів, можна чітко визначити зміни ролі і значення держави в процесах розподілу національного багатства та її місця у соціально-економічних процесах у цілому.

Разом з тим, варто зауважити, що еволюційна, парадигма спирається на динамічне уявлення про спадкові особливості певної поведінки фінансових агентів у рамках еволюції виду і роду. Поведінка фінансових агентів розглядається у контексті чинників еволюційного характеру і вимагає виявлення і вивчення механізмів, аналогічних механізму наслідування генотипу фінансового агента, його популяції, суспільства в цілому. Головним об'єктом вивчення є популяція агентів сфери фінансів, які володіють аналогічним соціально-економічним генотипом, а предметом вивчення – поведінка фінансового агента (його популяції) з точки зору впливу спадкових чи набутих характеристик [2, с. 332].

Щодо інституціональної парадигми, то

вона аналізує дії фінансових агентів не в умовах вільного ринку, а в соціальному просторі, на сповненому різноманітними фінансовими інститутами – організаціями, правилами, традиціями рутини тощо. Спонукальними мотивами дій фінансових агентів є не скільки спроби забезпечення максимального прибутку, стільки прагнення до відповідності дій і поведінки певного фінансового агента інституційним нормам і правилам з метою поліпшення свого становища в рамках цих фінансових інститутів. Головним об'єктом дослідження при такому підході виступає вже не фінансовий агент, а фінансовий інститут, а предметом є відповідність дій фінансового агента існуючим фінансовим інститутам [2, с. 333].

Формальні фінансові інститути зафіксовані в нормах писаного права й обов'язкові для виконання всіма економічними агентами, для дотримання процедури їх виконання існують механізми примусу і покарання за недотримання діючих формальних фінансових норм. Що стосується неформальних інститутів фінансової сфери, то вони являють собою неписані та не задокументовані у текстах офіційних документів норми і правила. Тобто критерієм розмежування формальних та неформальних правил сфери фінансів є: по-перше, можливість чіткого визначення і специфікації; по-друге, закріплення в текстах фінансових документів із проходженням відповідної процедури реєстрації у фінансових установах; по-третє, наявність механізму підтримки виконання з боку фінансових органів;

по-четверте, обов'язки держави щодо захисту фінансових правил [3, с. 21].

Варто зазначити, що ми розглядаємо зв'язок між фінансовими інститутами та фінансовими інституціями як співвідношення між цілим та його складовими. Разом з тим в окремих фінансових інститутах певні інституції відіграють не однакову роль. Різна роль фінансових інституцій у різних фінансових інститутах є ще однією підставою для розмежування інституцій та інститутів, а не їх ототожнення, як це часто має місце в літературі.

З цієї причини, економічну категорію «дихотомія» нами було обрано для наукового розуміння проблем інституціонального забезпечення сфери фінансів, наголошуючи саме на логічному протиставленні його двох складових (із безлічі інших) формальні та неформальні. У відповідності до загальноприйнятого тлумачення, дихотомія (з грец. διχотоμία: διχο, «надвоє» + τομή, «ділення») – це роздвоєння, поступове ділення на дві частини, що не пов'язанні між собою або розподілення будь-якого цілого поняття на дві окремі частки, що несхожі одна на одну та повністю вичерпують обсяг розподіленого.

Дихотомія формальних та неформальних інститутів розвитку сфери фінансів крізь призму еволюційної та інституціональної парадигм представлена нами на рис. 1.

Принципова відмінність формальних та неформальних фінансових норм полягає у тому, що формальні норми сфери фінансів є кодифікованими, тобто зафіксованими у знаковій, письмовій формі. Вони чітко сформульовані та визначені, мають форму прояву у вигляді законів, підзаконних актів, розпоряджень, указів, що регламентують фінансовий сектор країни. Навпаки, неформальні не зафіксовані в офіційних документах, але підтримуються мовчазно за згодою сторін взаємодії. Однак вони також мають певні механізми підтримки у вигляді морального осуду (якщо не суперечать формальним) чи покарання («кодекси», закони та правила мафії, якудзи, тріад тощо). У цих структурах зі складною ієрархією та жорсткими механізмами примушення до виконання правил стосунки регулюються визначеними неписаними фінансовими нормами поза залежністю від місця розташування осередків та відповідно законодавства тієї чи іншої країни [3, с. 21].

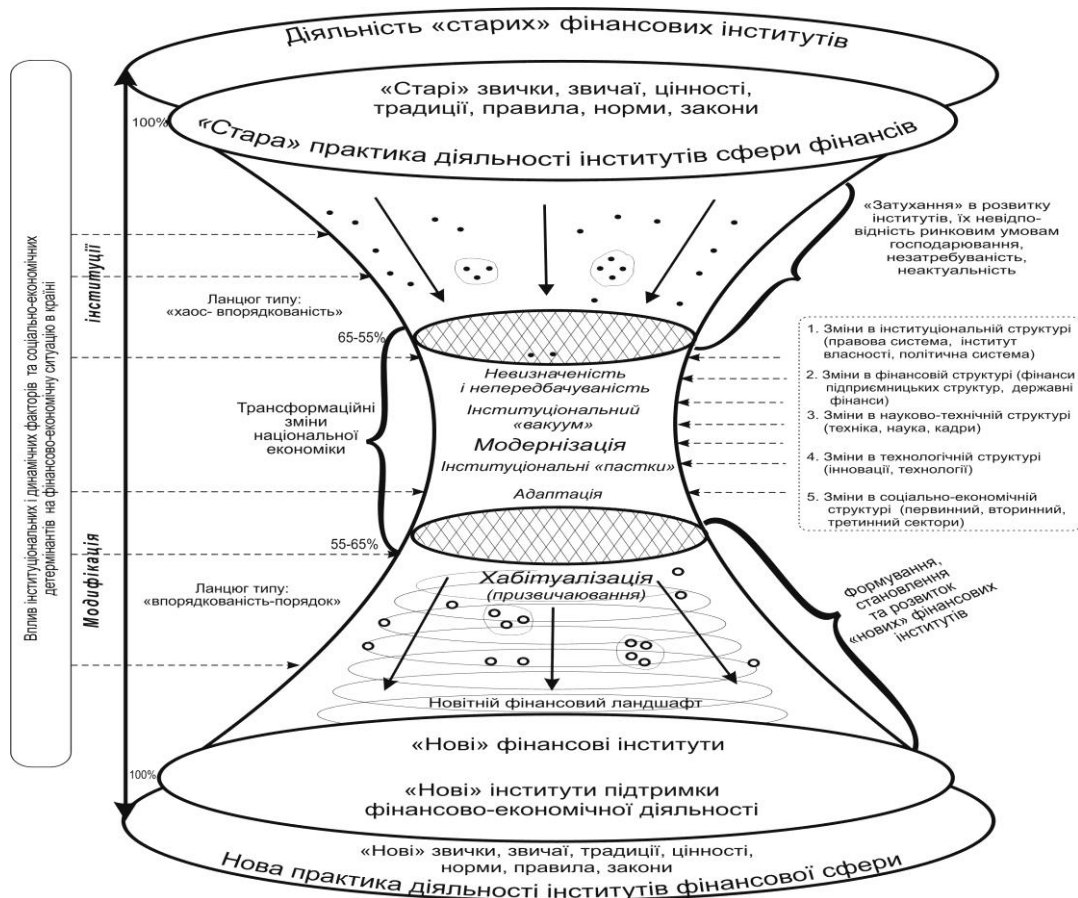

Рис. 1. Дихотомія формальних та неформальних інститутів розвитку сфери фінансів крізь призму еволюційної та інституціональної парадигм (розробка автора)

До того ж фінансові інститути перебувають у процесі постійного удосконалення через зміни певних інституцій. Практично це набуває форми удосконалення нормативної бази сфери фінансів, формування нових традицій і правил ділової етики та фінансової культури. Еволюційний розвиток фінансової системи здійснюється через постійну й копітку працю з ретельного вивчення та обґрунтування необхідності поліпшення умов взаємодії фінансових суб'єктів, які забезпечать вищі результати фінансово-економічної діяльності. Зовні процеси фінансової взаємодії виступають у формі різноманітних операцій, і величина трансакційних витрат на їх проведення багато в чому свідчить про рівень досконалості фінансових інституцій та їх унормування [4, с. 292].

Залежно від співвідношення формальних та неформальних фінансових норм у суспільстві існують різні форми взаємодії фінансових інститутів у динаміці [3, с. 22], а саме: формальні фінансові інститути вводяться на основі наявних у суспільстві неформальних правил, звичок, традицій тощо, тобто неформальні правила сфери фінансів формалізуються; формальні фінансові інститути «пригнічують», але не змінюють неформальні фінансові інститути, тобто неформальні фінансові інститути існують,

але виконують другорядну роль у суспільстві; формальні правила сфери фінансів вступають у пряму суперечність з неформальними; формальні правила сфери фінансів створюються для протидії наявним неформальним нормам сфери фінансів і повинні сприяти формуванню оновлених неформальних фінансових інститутів; формальні і неформальні фінансові інститути існують паралельно, тобто неформальні норми сфери фінансів заповнюють «інституціональні ями», які не регулюються наявними формальними фінансовими інститутами; неформальні правила фінансової сфери, які виникають, сприяють реалізації формальних, доповнюючи та продовжуючи їх; неформальні фінансові правила витісняють формальні, якщо останні породжують невикористані витрати у їх суб'єктів, не приносячи відчутних переваг, а ні державі, а ні безпосередньо гарантам цих правил; формальні фінансові правила «приспосовуються» до неформальних, змінюючись під впливом суспільства чи вимог часу.

Незважаючи на масштабність наукових здобутків, що вже є наявними, все ж важливо, в майбутньому, провести дослідження спрямовані на вивчення роботи закордонних фінансових інститутів, з тією метою, щоб на базі цього пізнання сформувавши новий фінансовий господарський порядок в Україні.

Література

1. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін : монографія / Краус Н. М. – Київ : Центр учбової л-ри, 2015. – 596 с.
2. Ткач А. А. Формування інституціональної парадигми економічної теорії / А. А. Ткач // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2013. – № 1 (6). – С. 329–334.
3. Стрижак О. О. Дихотомія формальних та неформальних інститутів / О. О. Стрижак // Економіка і суспільство. – № 5. – 2016. – С. 19–25.
4. Степаненко С. В. Інституціональний аналіз економічних систем (проблеми методології) : Монографія. – К. : КНЕУ, 2008. – 312 с.

УДК 657.3:657.6

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ

Клівіденко Л.М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Процес становлення та розвитку європейської держави завжди потребує вдосконалення, а у багатьох окремих аспектах також і перебудови вже існуючої системи кошторисного фінансування, що викликано кардинальною зміною господарського механізму разом з управлінням. Враховуючи існуючий на сьогодні економічний потенціал України, а також її місце у світовому співтоваристві, дані перетворення ніяк не можуть лишатися поза увагою держави, і тому вони вимагають

керуваності разом з чітким подальшим визначенням пріоритетних напрямів розвитку.

В період фінансової кризи, яка продовжує потерпати сучасну Українську економіку, спостерігається суттєве послаблення функцій кошторисного фінансування за збереженням державної власності. І тому, особливо у останні роки частим явищем стає активізація зловживань у фінансово-економічній сфері, адже це основна складова умисного приховування прибутків від оподаткування,